

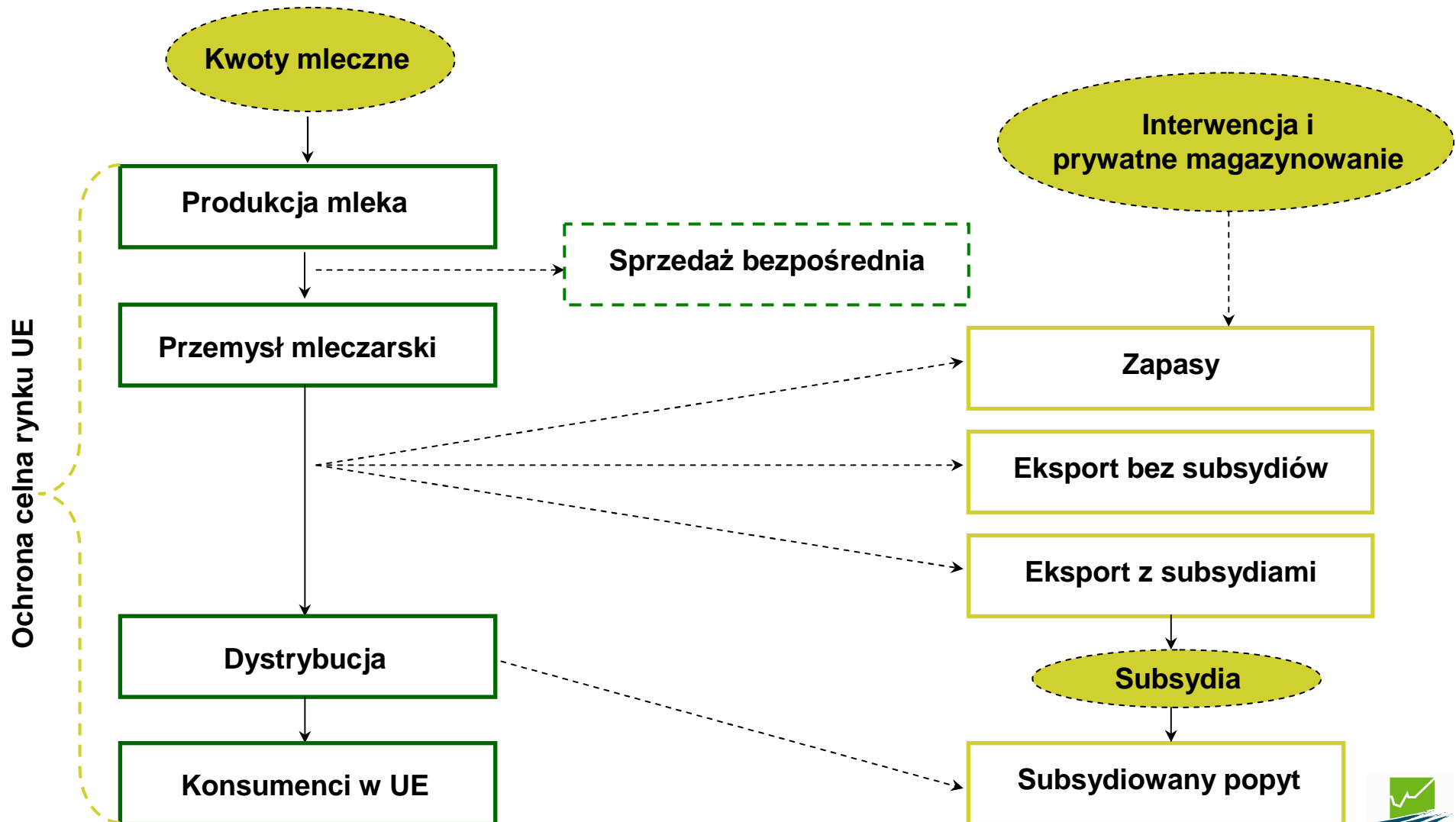

Wpływ likwidacji kwot mlecznych i zmian regulacji rynku mleka na perspektywy rozwoju polskiego mleczarstwa

Piotr SZAJNER
IERiGZ-PIB
ul. Świętokrzyska 20
00-002 Warszawa
E-mail: szajner@ierigz.waw.pl

Rynek mleka w UE - jeden z najbardziej uregulowanych rynków żywnościowych

Reforma systemu regulacji rynku mleka w UE

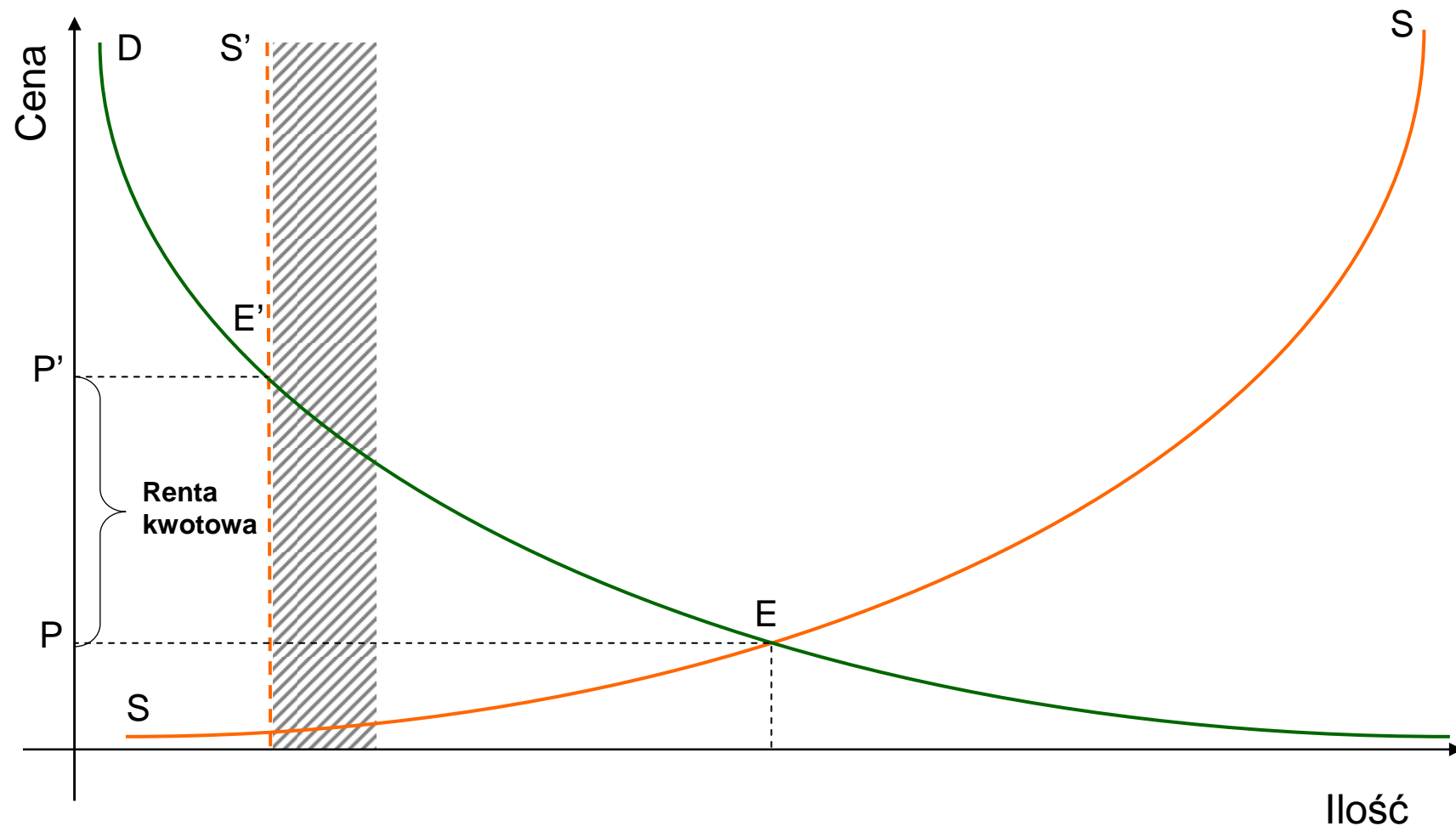
- Permanentna reforma całej WPR, w tym także rynku mleka,
- 2003 – redukcja cen interwencyjnych masła (15%) i OMP (25%), limity zakupów interwencyjnych, itp.
- 2008 – *Health Check* – **likwidacja kwot mlecznych w 2015 r.** – miękkie lądowanie,
- 2009-2010 Grupa Eksportów Wysokiego Szczebla – efektem tzw. „**pakiet mleczny**” – Rozporządzenie (WE) 261/2012:
 - **Kontraktacja** – stosunki umowne – zwiększenie odpowiedzialności podmiotów,
 - **Wzmocnienie pozycji rolników w łańcuchu marketingowym** – potencjał negocjacyjny – szczególny charakter spółdzielczości
 - **Organizacje międzybranżowe** – platforma dialogu, warunek silna kontrola, aby nie wystąpiło zagrożenie dla konkurencji rynkowej,
 - **Przejrzystość rynku** – prace nad Europejskim Narzędziem Monitorowania Cen Żywności – efektywne wykorzystanie dostępnych informacji,
 - **Instrumenty rynkowe** i kontrakty *terminowe future* – właściwa siatka bezpieczeństwa, WTO *green box* uproszczenie dostępu do kontraktów terminowych,
 - **Normy handlowe i wskazanie miejsca pochodzenia** – duże znaczenie na rynku serów
 - **Badania i innowacyjność** – element strategii konkurencji,
 - **Fundusz rezerwowy** – szczególne wsparcie rynku - (w 2008/2009 r. - 300 mln EUR),

Kwoty mleczne w Polsce

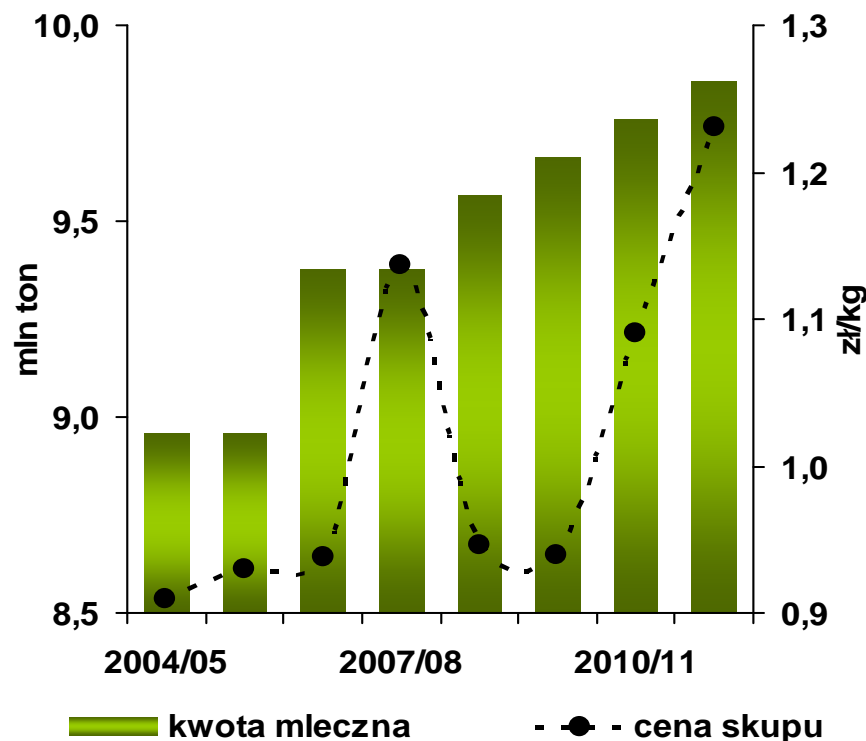
- Wynegocjowana kwota narodowa – **8,96 mln t**, w tym dostawy do przemysłu **8, 5 mln t**, ale
 - 2006/2007 rezerwa restrukturyzacyjna **0,42 mln t**,
 - 2008/2009 wzrost o **2%**,
 - 2009/2010 - 2014/2015 wzrost o **1% rocznie**,
- W 2014/2015 kwota wyniesie ok. **10,1 mln t**, co będzie stanowiło:
 - **80%** produkcji mleka,
 - **95%** bilansowego spożycia,
 - **80-90%** zdolności przetwórczych przemysłu mleczarskiego,
- Polska uzyskała **67%** postulowanej kwoty, inne kraje przystępujące do UE w 2004 r. **ok. 75%** [*Jeske 2005*],
- Handel kwotami mlecznymi – ograniczenia regionalne,

Stanowisko MRiRW oraz rolników – utrzymanie systemu kotowania sprzedaży mleka – stabilizacja sytuacji rynkowej i cen mleka?

Kwoty mleczne – prawo podaży i popytu

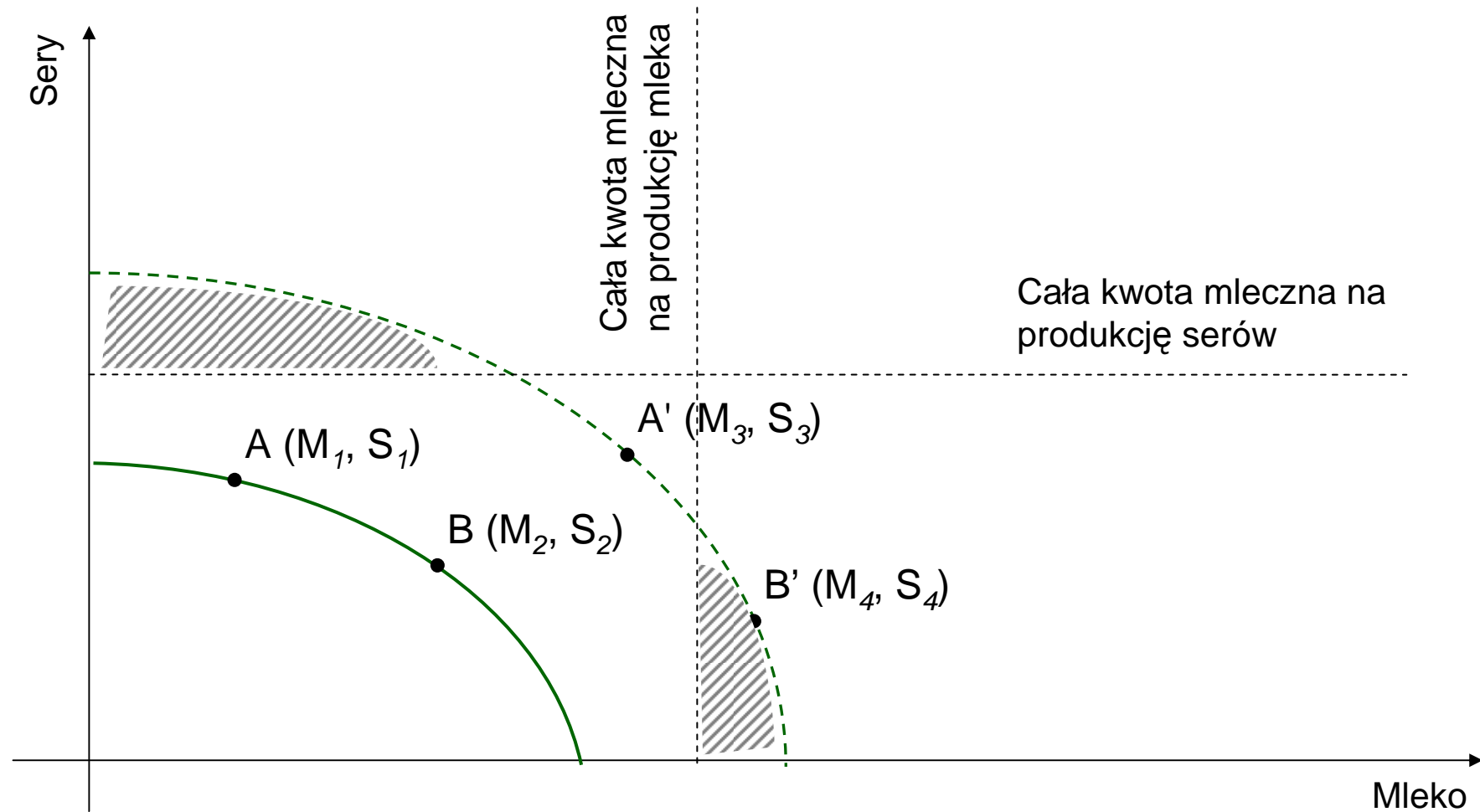

Wpływ kwot mlecznych na ceny skupu

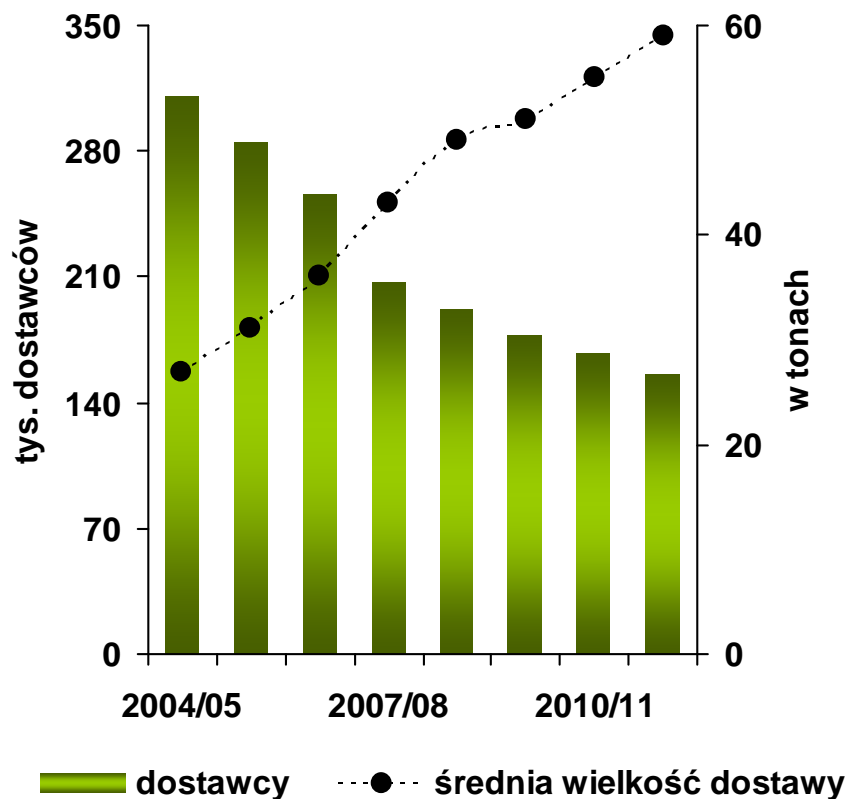

- Kwoty mleczne nie chronią rolników przed spadkiem cen,
- Dodatnia korelacja $R=0,62$,
- Koniunktura rynkowa decyduje o cenach,
- Kwoty są nieefektywne bez wsparcia innych instrumentów regulacji [Malak-Rawlikowska 2006, Bear-Nawrocka 2010],
- Problem etyczny – podnoszenie dochodów jednej grupy kosztem konsumentów [Samuelson 2004],
- Generują koszty – administracja systemu

Krzywa zdolności produkcyjnych - efektywność gospodarowania zasobami

Kwoty mleczne – wykorzystanie zasobów i przekształcenia strukturalne

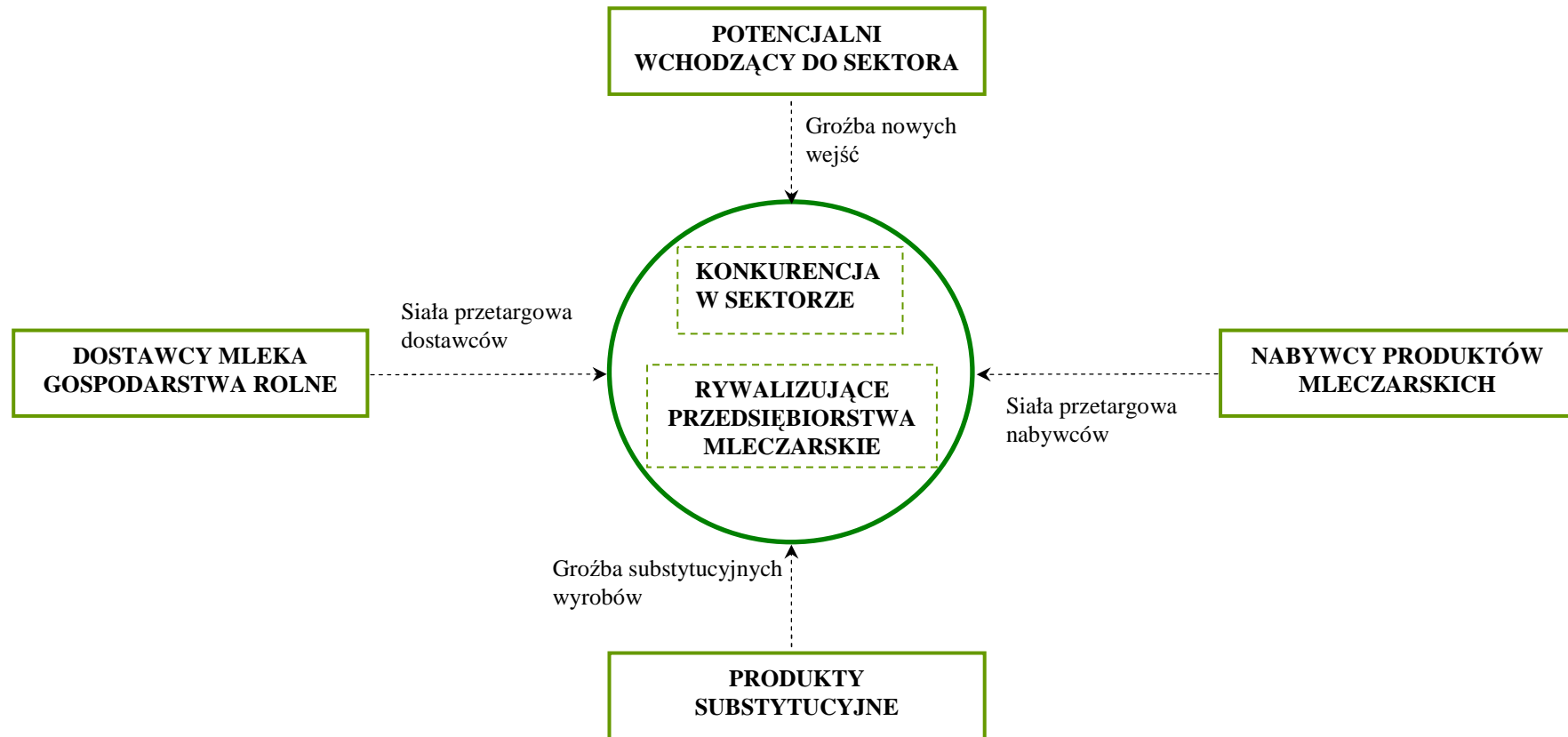

- Teoria obfitości zasobów – konkurencyjność na rynkach zewnętrznych [*Hecksher, Ohlin 1933*],
- Duży potencjał produkcji mleka
 - warunki agroklimatyczne,
 - zasoby ziemi i pracy w rolnictwie,
 - potencjał wzrostu wydajności mlecznej (np. średnio do 6000 kg),
- Niepełne wykorzystanie zdolności przetwórczych przemysłu mleczarskiego:
 - 75-80% [*Nieżurawski 1994*], 80% [*Nitecka 2003*],
 - możliwości wzrostu produktywności pracy i kapitału,
 - koszty marginalne i ekonomia skali,
- Kwoty spowalniają przekształcenia strukturalne w:
 - rolnictwie - 155 tys. dostawców, w tym 85 tys. utrzymuje >10 krów – koszt pozyskania kwoty,
 - przemyśle mleczarskim – wejście nowych podmiotów – konkurencja o surowiec,

Problematyka konkurencyjności

- Konkurencyjność – kategoria bardzo „nieostra” – brak jednej powszechnie akceptowanej definicji i metody pomiaru [Skawińska 2004],
- Powszechny pogląd o międzynarodowej konkurencyjności polskiego mleczarstwa,
 - przewagi komparatywne (handel zagraniczny) – [Gornowicz 2003], [Szczepaniak 2011],
 - konkurencyjność cenowo-kosztowa – [Szajner 2009], [Hemme 2011],
 - postęp w zakresie technologii, standardów weterynaryjnych i wdrożonych systemów jakości [Morkis 2009],
- Konkurencyjność jest kategorią złożoną – wielowymiarową – wypadkową kilku sił [Porter 2006],
 - ***problem metodyczny z kwantyfikacją tych sił, a nawet określeniem ich kierunku - różnokierunkowość oddziaływania poszczególnych sił,***
- Podstawowe strategie konkurowania:
 - wiodąca pozycja pod względem kosztów całkowitych,
 - odróżnienie – unikalne cechy produktu (np. serowarstwo),
 - koncentracja na docelowej grupie odbiorców,
 - Jaka jest strategia konkurowania polskiego mleczarstwa?

Konkurencyjność sektora wg Portera w kontekście kwot mlecznych

Wpływ kwot mlecznych na poszczególne siły konkurencji

- Konkurencja w sektorze – struktura rynku konkurencja monopolistyczna – kwoty zaostrzają rywalizację o surowiec,
- Potencjalni wchodzący do sektora – silna bariera nowych wejść – konserwowanie struktury podmiotowej i spowalnianie rozwoju:
 - przemysłu mleczarskiego,
 - gospodarstw rolnych produkujących mleko,
- Dostawcy – kwoty paradoksalnie wzmacniają siłę przetargową dostawców – stanowią prawo własności rolnika,
- Produkty substytucyjne – ograniczenie podaży i relatywnie wyższe ceny, to oddanie rynku produktom substytucyjnym (np. masło – tłuszcze roślinne i mięsne, białko zwierzęce),
- Nabywcy i konsumenci – limitowanie podaży, może determinować poziom cen – konsumenci ponoszą koszty,

Podsumowanie i wnioski

- Ważny problem, który Komisja Europejska szczegółowo analizuje: [*Requillart 2008*], [*High Level Experts Group 2010*], [*Jongeneel 2011*],
- Główną zmianą w systemie regulacji jest likwidacja kwot mlecznych i jest to krok w dobrym kierunku:
 - liberalizacja rynku – silna ingerencja w prawa rynkowe,
 - efektywność gospodarowania, która jest warunkiem koniecznym trwałych przewag konkurencyjnych,
 - osłabienie oddziaływania sił konkurencji i korzystny wpływ na konkurencyjność sektora,
- Relatywnie niewielkie zmiany pozostałych instrumentów regulacji rynku – tzw. siatka bezpieczeństwa,
- Zakończanie negocjacji WTO – może spowodować większe zmiany w regulacji rynku, ale nadal to protekcjonistyczna polityka,
- Sytuacja na rynku mleka jest w ostatnich latach zależna od koniunktury na rynkach zewnętrznych i tak będzie w przyszłości,
- Branża mleczarska wymaga kontynuacji (przyspieszenia) procesów restrukturyzacji i modernizacji, to fundament konkurencyjności w sensie mikroekonomicznym,